פרק ב משנה ג

א. הכל מפסיק לזרעים ואינו מפסיק לאילן אלא גדה, ואם היה שער כותש אינו מפסיק אלא נותן פאה לכל

ביאור החילוק בין אילנות לזרעים

א] **בר"ש על תו"כ פ' קדושים פרשתא ז** כתב הטעם דרך אלינות להיות מפוזרין על כן רק גדר מפסיק. **ובשנות אליהו לעיל משנה א** כ', בירושלמי תני אפילו בדיעבד לא קדשה שנאמר שדך שלא יוציא משדה לחברתה. פירוש מדכתיב בתחלה ארצכם שלשון ארץ כולל כמה שדות שכל המדינה נקרא ארץ ואח"כ כתיב שדך משמע שדה לחודיה. אבל לא משדה לחברתה אפילו ששניהם שלו שמה שכתוב ארץ להורות שבאילנות וחרובין אינו מפסיק.

דין של סלע ומדרגות מפסיקות

ב] איתא **בירושלמי והביאו רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ג הלכה ז** היה סלע על פני כל השדה, אם עוקר הוא את המחרישה מצד זה ונותנה מצד זה מפסיק, ואם לאו אינו מפסיק. ובריש דברי הרמב"ם כ', מדרגות שהן גבוהות עשרה טפחים נותן פאה מכל אחת ואחת, ואם היו ראשי שורות מעורבים נותן מאחת על הכל, היו פחות מעשרה אף על פי שאין ראשי השורות מעורבין נותן מאחת על הכל.

ועיי"ש בכס"מ מדרגות שהם גבוהות וכו'. תוס' פ"א והובאה בירושלמי פרק ב' להקשות ממנה לדר"ל דאמר היה סלע על פני כל שדהו אם עוקר אדם את המחרישה מצד זה ונותנה בצד אחר מפסיק ואם לאו אינו מפסיק והקשו והתניא מדרגות שהם גבוהות עשרה טפחים נותן פאה מכל אחת ואחת פחות מכן נותן מאחת על הכל ופחות מכן אינו עוקר את המחרישה מצד זה ונותן בצד אחר אפילו פחות מכן עוקר הוא וכו'. ונראה שדעת הירושלמי לפרש ברייתא אליבא דר"ל דלאו דוקא עשרה דאף בפחות מעשרה צריך לתת פאה מכל אחת ואחת כיון שצריך לעקור המחרישה מצד זה לצד זה וגבוהים עשרה דנקט לרבותא דסיפא וכו'. א"כ קשה על הרמב"ם איך כתב אם היו פחות מעשרה נותן מאחת על הכל אפילו שאין ראשי מדרגות מעורבים דלא כמסקנא דירושלמי דמבואר דאף בפחות מי"ט כיון שהוא עוקר המחרישה נותן מכל אחת ואחת וכמו לגבי סלע.

הר"י קורקוס כתב דיש לחלק בין סלע למדריגות דשאני סלע שאינו ראוי לזריעה מצד עצמו ולכן אם עוקר המחרישה מפסיק משא"כ לגבי מדריגות שראויות לזריעה אע"פ שצריך לעקור המחרישה אי"ז הפסק אלא א"כ גבוהות י"ט [עיי"ש שהרמב"ם גרס אחת בירושלמי].

ובשעורי הגרי"ד הוסיף לבאר דלעולם אין עצם עקירת המחרישה מפסקת דהרי בשאר המפסיקים לא מצינו דין זה דאם עוקר המחרישה מפסיק אלא הסלע עצמו הוא דמפסיק ורק דזהו השיעור בסלע כל שעוקר המחרישה.

הכס"מ תי' עוד דמדריגות מיירי שאינן ע"פ כל השדה ולכן דוקא בגבוהות י"ט מפסיקות ובד"א כתב דהיינו דוקא להפסיק את המדריגות עצמן מהשדה דלזה סגי כשגבוהות י"ט אע"פ שאינן הולכות ע"פ כל השדה משא"כ להפסיק את השדה בעינן שיהיו ע"פ כל השדה כמו בסלע.

אם חריץ מפסיק

ג] **המשנה ראשונה** דן האם חריץ שעמוק י"ט ורחב ד"ט מפסיק וכמו שמפסיק לגבי כלאים כדתנן בכלאים פ"ב מ"ח וכן לגבי שאר דיני התורה, והוכיח מדברי הרא"ש לעיל דנחל היינו מקום עמוק שאין בו מים ואעפ"כ תנן דאינו מפסיק לאילן ומבואר דדוקא גדר מפסיק ולא חריץ וכתב דהיינו מהלל"מ דוקא גדר מפסיק. אמנם **בערוה"ש סי' ו סעיף א** כתב דאף חריץ מפסיק כמו גדר.

ביאור שער כותש

ד] **הרמב"ם** פי' דהיינו שהענפים נמשכים ע"ג הגדר אבל **הר"ש** פי' דהיינו שהענפים של האילנות מעורבים זה בזה, וכן נחלקו בכלאים פ"ה מ"ג. **ובביאור הגר"א יו"ד סי' רצ"ו ס"ק ס"ט** כתב דמחלוקתם תלויה בגירסת הירושלמי כאן דלהרמב"ם היינו שמעורבים בתוך הגדר עצמה ולהר"ש היינו שמעורבים זה בזה. וכתב **בפאה"ש פ"ז ס"ט** דלשיטת הר"ש דשער כותש היינו כשהאילנות מעורבים זב"ז אע"פ שאין נוגעים בגדר בעינן שלא יהיו האילנות רחוקים מן הגדר ד"א וגם שלא יהיה בין נוף של אילן א' לנוף של אילן שמתערב עמו י"ט, וכן דוקא כשהאילנות נטועים מטע י' לבית סאה עי"ש מקורו מדברי הירושלמי ע"פ ביהגר"א.

פרק ב משנה ד

א. ולחרובין כל הרואין זה את זה

אם חרובין הוי חומרא או קולא, ובחילוק משאר אילנות

א] **הר"ש והרא"ש וראב"ד הל' מתנות עניים פ"ג הכ"א** כתבו דהוי קולא דאפי' אם מפסיק גדר ביניהם מ"מ אם רואין זא"ז נותנין פאה מזה על זה.

וכתב הראב"ד דהטעם הוא כיון שהחרובין הם אילנות גבוהים הרבה, וביראים מ' קי"ט כתב דהטעם כיון שדרך החרובים להרחיקם זה מזה ולכן מצטרפים כל שרואין זא"ז.

ב] אבל הראב"ד בתו"כ פ' קדושים כתב דדין כל הרואין זא"ז הוי חומרא בחרובין מפני שהחרובים נמוכים משאר האילנות ויש להם ענפים מרובים ומפני זה הם נסתרים ונחבאים זה מזה ולכן החמירו בהם חכמים דאפי' אין ביניהם גדר כל שאינם רואים זא"ז אינם מצטרפים זה לזה ומפרישין פאה מכאו"א בפנ"ע.

ג] בדעת הרמב"ם נחלקו האחרונים דהנה **בפיה"מ** פי' דשיעור כל הרואין היינו שאין שום דבר המפסיק בין האילנות להסתיר ביניהם וכן אם אדם א' עומד בצד אילן רואה את האילן השני. **וברמב"ם פ"ג הכ"א** כתב שאם א' עומד בצד חרוב זה וחבירו בצד חרוב זה ורואין זא"ז מצטרפין לשדה אחת **והראב"ד** השיג עליו דדין רואין זא"ז היינו שאע"פ שיש ביניהם גדר אם החרובין רואין זא"ז מצטרפין זל"ז.

בדעת הרמב"ם כתב המהר"י קורקוס שבחרובין אין ההפסק תלוי בגדר כשאר האילנות אלא הדבר תלוי ברואין זא"ז דכל שרואין מצטרפין אפי' אינן סמוכין בשדה אחת, אבל כל שרחוקין או שיש דבר המסתיר ביניהם אפי' אין גדר באמצע אינם מצטרפים, והיינו דדין חרובין הוא לחומרא.

אולם **במרכה"מ** כתב לפרש דברי הרמב"ם כהר"ש דדין חרובין הוא לקולא דאע"פ שיש ביניהם גדר מצטרפין אם רואין זא"ז. ועי' **דרך אמונה שם** שכן נקטו רוב האחרונים בדעת הרמב"ם

ב. אמר רבן גמליאל נוהגין היו בית אבא נותנין פאה אחת לזיתים